Перспективе

ТУР-СКА У ЕВРОП-СКОЈ УНИ-ЈИ: ЕУТА-НА-ЗИ-ЈА ИЛИ ПОД-МЛА-ЂИ-ВА-ЊЕ ЕВРО-ПЕ? (2)

Време далекосежних одлука

Те-жња Тур-ске за пу-ним члан-ством у ЕУ је из-у-зет-но по-ла-ри-зу-ју-ће, осе-тљи-во и кон-тро-верз-но пи-та-ње, ка-ко по-ли-тич-ки, та-ко и еко-ном-ски. Очи-глед-на је опа-сност и за са-му Тур-ску ко-ја ЕУ че-сто ви-ди као чу-до-твор-ни лек за све сво-је уну-тра-шње бо-ле-сти. Мо-ра-мо се под-се-ти-ти, са јед-не стра-не, да Тур-ска и ЕУ већ има-ју функ-ци-о-нал-ну ца-рин-ску уни-ју за ин-ду-стриј-ске и пре-ра-ђе-не по-љо-при-вред-не про-из-во-де још од 1995. го-ди-не. Оту-да, ско-ро сви тр-го-вин-ски до-би-ци се већ уби-ра-ју. Са дру-ге стра-не, ЕУ са сво-јих 25 чла-ни-ца ви-ше ни-је ћуп са ме-дом као из вре-ме-на ка-да је бро-ја-ла 9 или 12 др-жа-ва чла-ни-ца. Цен-трал-не и ис-точ-но-е-вроп-ске зе-мље су то ка-сно от-кри-ле, са гор-чи-ном и раз-о-ча-ра-њем, убр-зо на-кон учла-ње-ња у ЕУ. Оно што су оне гле-да-ле и оче-ки-ва-ле у вре-ме ка-да су се при-ја-вљи-ва-ле за члан-ство ни-је ни бли-зу оно-га што су до-би-ле ка-да су ушле у Уни-ју. У сва-ком слу-ча-ју, у вр-ху ЕУ се, из-гле-да, ви-ше не по-ста-вља пи-та-ње да ли ће Тур-ска при-сту-пи-ти ЕУ. Хо-ће, ова-ко или она-ко, али нај-ве-ро-ват-ни-је не пре 2015. го-ди-не. Пи-та-ње је и ка-квој Уни-ји ће Тур-ска при-сту-пи-ти „ка-да до-ђе вре-ме". Као при-лог рас-пра-ви о овим пи-та-њи-ма, „НА-ЦИ-ЈА" је у шест наставака објавила из-во-де из сту-ди-је „Тур-ска у ЕУ: Еута-на-зи-ја или под-мла-ђи-ва-ње Евро-пе?" Ми-ро-сла-ва Н. Јо-ва-но-ви-ћа, ува-же-ног струч-ња-ка Еко-ном-ске ко-ми-си-је УН за Евро-пу, у Же-не-ви. Сту-ди-ја је на-ста-ла на осно-ву пре-да-ва-ња ко-ја је аутор одр-жао у окви-ру на-уч-ног ску-па „Тур-ска, ЕУ и САД: Ви-со-ки уло-зи, не-из-ве-сне пер-спек-ти-ве", на Intercollege у Ни-ко-зи-ји, у ма-ју 2005. го-ди-не, и на годишњем конгресу Италијанског удружења за европске студије, у јулу 2005, у Венецији.

Пи-ше: Ми-ро-слав Н. Јо-ва-но-вић

Европ-ска Уни-ја има бли-ста-ву про-шлост ка-да је реч о про-ши-ре-њи-ма. Она успе-шне еко-ном-ске и по-ли-тич-ке ре-фор-ме зе-мље кан-ди-да-та на-гра-ђу-је пу-ним члан-ством. Са-мо у 2004. го-ди-ни ЕУ је при-ми-ла де-сет но-вих др-жа-ва чла-ни-ца. За Бу-гар-ску и Ру-му-ни-ју се оче-ку-је да при-сту-пе Уни-ји 2007. го-ди-не. Хр-ват-ска и Тур-ска че-ка-ју по-че-так пре-го-во-ра о усло-ви-ма при-сту-па-ња. Има-ју-ћи то на уму, циљ овог тек-ста је кра-так по-глед на од-ре-ђе-на пи-та-ња ко-ја се ти-чу мо-гу-ћег ула-ска Тур-ске у ЕУ. Про-ши-ре-њу ЕУ на ис-ток из 2004. го-ди-не дат је ве-ли-ки зна-чај ка-ко би се Тур-ској (и дру-гим зе-мља-ма) ука-за-ло на те-жак, не-из-ве-стан, ка-при-ци-о-зан и по-не-кад вар-љив пут ка пу-ном члан-ству у ЕУ.

Не-ко мо-же ре-ћи да ме-ђу-на-род-на еко-ном-ска ин-те-гра-ци-ја пру-жа при-ма-мљи-ве до-би-ти као што су: уве-ћа-но и си-гур-но тр-жи-ште; пот-пу-на ели-ми-на-ци-ја да-жби-на и чак мно-гих нетарифних ба-ри-је-ра на про-из-во-де ко-ји за-до-во-ља-ва-ју усло-ве о по-ре-клу, док упо-тре-ба дру-гих ба-ри-је-ра мо-же би-ти озбиљ-но огра-ни-че-на; услу-ге и по-љо-при-вред-ни про-из-во-ди мо-гу би-ти са-став-ни део ин-те-гра-тив-ног уго-во-ра; ди-рект-не стра-не ин-ве-сти-ци-је (FDI) мо-гу би-ти ли-бе-ра-ли-зо-ва-не и оси-гу-ра-не; кре-та-ње рад-не сна-ге мо-же би-ти до-зво-ље-но уну-тар ин-те-гри-са-них др-жа-ва; но-ве тр-го-вин-ске ме-ре тре-ба да бу-ду рас-пра-вље-не и до-го-во-ре-не из-ме-ђу чла-но-ва гру-пе пре не-го што бу-ду при-ме-ње-не; та-ко-ђе, мо-же по-сто-ја-ти удо-бан и де-ло-тво-ран си-стем по-рав-на-ња у слу-ча-је-ви-ма спо-ре-ња. До-сти-за-ње та-квих ци-ље-ва кроз мул-ти-ла-те-рал-не пре-го-во-ре мо-жда ни-је ре-а-ли-стич-но оче-ки-ва-ти у крат-ким и сред-њо-роч-ним пе-ри-о-ди-ма. Сто-га, ин-те-гра-ци-ја мо-же би-ти иза-бра-на као бр-жи пут у њи-хо-вом до-сти-за-њу.

Прет-по-ста-ви-мо да су до-зво-ље-не ком-пен-за-ци-је из-ме-ђу ин-те-гри-са-них зе-ма-ља. У том слу-ча-ју, би-ло ка-ква ца-рин-ска уни-ја (или зо-на сло-бод-не тр-го-ви-не) по-тен-ци-јал-но је по-вољ-на за све зе-мље ко-је раз-ма-тра-ју сво-је

уче-шће, по-што мо-гу би-ти обе-ште-ће-не за гу-бит-ке ка-да при-сту-пе гру-пи. Под про-ши-ре-њем се под-ра-зу-ме-ва по-сто-ја-ње под-сти-ца-ја за про-ши-ре-ње ца-рин-ске уни-је све док цео свет ни-је укљу-чен, све док сло-бод-на тр-го-ви-на не пре-вла-да це-лим све-том. Бло-ко-ви по-вла-шће-не тр-го-ви-не мо-гу би-ти обра-зо-ва-ни на на-чин да не ути-чу на до-бро-бит зе-ма-ља ван њих (Kemp, M. and X. Wan, ‚A elementary proposal concerting the formation of customs unions', *Journal of International Economics*, 1976). На при-мер, „дубља" ин-те-гра-ци-ја уну-тар ЕУ до-ве-ла је до „ши-ре" ин-те-гра-ци-је у Евро-пи. Про-ду-бља-ва-ње тр-жи-шта кроз Про-грам је-дин-стве-ног тр-жи-шта (1985-92) про-у-зро-ко-вао је зах-те-ве за члан-ство европ-ских зе-ма-ља (Аустри-је, Фин-ске и Швед-ске) ко-је су пре то-га би-ле сре-ће-не да бу-ду ван ЕУ. Ка-да се гру-па уве-ћа, це-на оста-ја-ња ван клу-ба за не-чла-ни-це мо-же ра-сти. Из то-га про-ис-ти-че
до-ми-но ефе-кат
ка-да су у пи-та-њу но-ве при-ја-ве за члан-ство (Baldwin, R. /1995/. ‚A domino theory of regionalism' in
Expanding Membership of the European Union
/eds R. Baldwin, P. Haaparanta and J. Kiander/. Cambridge: Cambridge University Press, 1995, стр. 46). Уко-ли-ко не по-сто-је тро-шко-ви ула-ска и не пре-те-ра-но сна-жни по-ли-тич-ки ци-ље-ви, овај про-цес те-о-рет-ски мо-же во-ди-ти ка уни-вер-зал-ној сло-бод-ној тр-го-ви-ни.

Ин-те-рес за при-сту-па-ње ца-рин-ској уни-ји или би-ло ко-јој вр-сти сло-бод-не тр-го-ви-не, или ин-те-гра-тив-ном до-го-во-ру, мо-же по-сто-ја-ти чак и без ком-пен-за-ци-ја („ми-та"). У ства-ри, ове „ком-пен-за-ци-је" се у прак-си ни-ка-да не ис-пла-ћу-ју. Раз-лог за то је јед-но-ста-ван. Што је ве-ћи ин-те-гри-са-ни блок, ве-ћа је ин-тер-на тр-го-ви-на. Са-мим тим, по-сто-ји уве-ћа-на мо-гућ-ност да гру-па мо-же ути-ца-ти и окре-ну-ти усло-ве тр-го-ви-не са тре-ћим зе-мља-ма у сво-ју ко-рист. Уко-ли-ко дру-ги чи-ни-о-ци оста-ну не-про-ме-ње-ни, као што је про-дук-тив-ност у остат-ку све-та, зе-мље ко-је су оста-ле ван гру-пе мо-гу вре-ме-ном по-че-ти да гу-бе. Због то-га, сва-ка но-ва зе-мља ко-ја при-сту-пи ин-те-гри-са-ној гру-пи ства-ра до-дат-не под-сти-цај-не мо-ти-ве за дру-ге зе-мље да при-сту-пе (чак и ако не по-сто-је ни-ка-кве ком-пен-за-ци-је). Тре-ће зе-мље се мо-гу су-о-чи-ти са сма-њи-ва-њем тр-жи-шта, сто-га њи-хо-ви кон-ку-рент-ни до-ма-ћи про-из-во-ђа-чи ло-би-ра-ју за при-сту-па-ње гру-пи. Те-о-рет-ски, гру-па се уве-ћа-ва док не по-кри-је цео свет.

Док је Ви-нер 1950. го-ди-не до-вео у пи-та-ње це-ло-куп-не ефек-те до-бро-би-ти од ства-ра-ња ца-рин-ске уни-је, Kemp и Wan из-гле-да да по-но-во ожи-вља-ва-ју пре-Ви-не-ро-во схва-та-ње да су ца-рин-ске уни-је увек ин-стру-мен-ти по-ве-ћа-ва-ња бла-го-ста-ња. Угла-ђе-ни Kemp-Wan сце-на-рио, ве-ро-ват-но је-дан од нај-е-ле-гант-ни-јих по ре-зо-но-ва-њу у ме-ђу-на-род-ној еко-но-ми-ји, че-сто се ту-ма-чи на на-чин да се од-но-си на два пост-ин-те-гра-тив-на еле-мен-та: ни-во та-ри-фа и обим тр-го-ви-не са аут-сај-де-ри-ма.

Уко-ли-ко су оба не-про-ме-ње-на ин-те-гра-ци-јом, или, још бо-ље, уко-ли-ко су та-ри-фе на ни-жем ни-воу у пост-ин-те-гра-тив-ном пе-ри-о-ду, а тр-го-ви-на и ин-ве-сти-ци-је са аут-сај-де-ри-ма ра-сту, прет-по-ста-вља се да је ин-те-гра-ци-ја би-ла у гло-ба-лу ко-ри-сна и до-бро-до-шла. Ова-ква ту-ма-че-ња мо-жда мо-гу има-ти од-ре-ђе-ног сми-сла на крат-ке ста-зе, али уко-ли-ко же-ли-мо има-ти ја-сни-ју сли-ку о ефек-ти-ма до-бро-би-ти, та-да мо-ра-мо узе-ти у об-зир про-ме-не у усло-ви-ма тр-го-ви-не из-ме-ђу ца-рин-ске уни-је и не-чла-ни-ца.

Глав-ни ар-гу-мент тан-де-ма Kemp-Wan је усло-вљен прет-по-став-ком да су ин-те-гри-са-не зе-мље отво-ре-не и да ра-до при-ма-ју но-ве уче-сни-ке, и по-чи-ва на од-су-ству по-ли-тич-ких пре-пре-ка на пу-ту ка ин-те-гра-ци-ји. Ме-ђу-тим, мо-гућ-ност бло-ки-ра-ња би-ло ка-квог но-вог про-ши-ре-ња, или ства-ра-ње пре-ко-мер-них тро-шко-ва ула-ска (без пу-не, ди-рект-не или ин-ди-рект-не ком-пен-за-ци-је) до-во-ди овај при-вла-чан сце-на-рио у пи-та-ње.

Kemp-Wan ра-су-ђи-ва-ње мо-же до-ве-сти до кла-сич-ног пре-Ви-не-ро-вог пред-ло-га да је ца-рин-ска уни-ја ко-рак пре-ма сло-бод-ној тр-го-ви-ни. Овај за-кљу-чак за-ви-си од по-сто-ја-ња ме-ђу-др-жав-них тран-сфе-ра уну-тар ца-рин-ске уни-је, што је оштро огра-ни-че-ње и нај-ве-ћа сла-бост овог те-о-риј-ског мо-де-ла. Што је ви-ше зе-ма-ља у ца-рин-ској уни-ји, ве-ћи ће би-ти зах-тев и по-тре-ба за ком-пен-за-ци-јом. Уко-ли-ко су од-ре-ђе-ни ко-рек-тив-ни пла-но-ви усво-је-ни у ствар-но-сти, они су че-сто ре-зул-тат по-ли-тич-ких по-год-би, а не слу-чај-ни ис-хо-ди еко-ном-ског ути-ца-ја ин-те-гра-ци-је. Ти пла-но-ви су обич-но пре-ви-ше ком-пли-ко-ва-ни и ни-ка-да не ком-пен-зу-ју у пот-пу-но-сти (ком-пен-за-ци-о-ни пла-но-ви ни-ка-да ни-су са-вр-ше-ни), што огра-ни-ча-ва ствар-ну ве-ли-чи-ну ца-рин-ске уни-је. Ово во-ди ка за-кључ-ку да не-е-ко-ном-ски раз-ло-зи игра-ју ис-так-ну-ту уло-гу у еко-ном-ској ин-те-гра-ци-ји. Ис-ку-ство ЕУ, ње-но ства-ра-ње и про-ши-ри-ва-ња, по-ка-зу-ју да по-ли-тич-ки об-зи-ри игра-ју глав-ну уло-гу у ин-те-гра-ци-ји и ши-ре-њу гру-пе.

ЕКО-НОМ-СКА СТРУК-ТУ-РА НО-ВИХ ЗЕ-МА-ЉА

Де-сет но-вих зе-ма-ља чла-ни-ца до-не-ло је 74 ми-ли-о-на до-дат-них по-тро-ша-ча у ЕУ 2004. го-ди-не. Уко-ли-ко Бу-гар-ска, Хр-ват-ска, Ру-му-ни-ја и Тур-ска бу-ду укљу-че-не, број-ка ће по-ра-сти на 176 ми-ли-о-на. Не-ке од но-вих зе-ма-ља чла-ни-ца су то-ли-ко ма-ле да је еко-но-ми-ја ЕУ је-два ре-ги-стро-ва-ла њи-хов ула-зак. Што се ти-че ни-воа раз-во-ја ме-ре-ног уче-шћем дру-штве-ног про-из-во-да *per capita* у стан-дар-ду ку-пов-не мо-ћи, но-ве чла-ни-це су на мно-го ни-жем ни-воу раз-во-ја не-го што је про-сек Евро-пе „пет-на-е-сто-ри-це” (**та**
бела 1
). Уко-ли-ко не би би-ло ни-ка-квих про-ме-на у по-ли-ти-ци ЕУ, ве-ћи-на но-вих при-до-шли-ца би-ло би ква-ли-фи-ко-ва-но за ве-ли-ко пар-че ре-ги-о-нал-них фон-до-ва ЕУ. Ово је на-ро-чи-то бит-но за Пољ-ску, Ру-му-ни-ју и Тур-ску, због њи-хо-ве ве-ли-ке по-пу-ла-ци-је и од-ре-ђе-не за-о-ста-ло-сти ме-ре-не дру-штве-ним про-из-во-дом по гла-ви ста-нов-ни-ка. На за-се-да-њу Европ-ског са-ве-та у Бри-се-лу 2002. го-ди-не по-твр-ђе-не су ра-ни-је бу-хет-ске ре-стрик-ци-је и по-ста-вље-ни но-ви ли-ми-ти за тро-шко-ве ЕУ пре про-ши-ре-ња из 2004. го-ди-не.

Та-бе-ла 1. Дру-штве-ни про-из-вод *per capita* у стан-дар-ду ку-пов-не мо-ћи (БДП) и број ста-нов-ни-ка у ЕУ и зе-мља-ма кан-ди-да-ти-ма у 2004. го-ди-ни.

Зе мља

(у ми ли о ни ма)

Дру штве ни про из вод

per capita	**, БДП**	**1**

Број

ста□нов□ни□ка

ЕУ(25)

ЕУ(15)

10 но-вих чла-ни-ца

Ки-пар

Сло-ве-ни-ја

Мал-та

Че-шка

Ма-ђар-ска

Сло-вач-ка

Есто-ни-ја

Пољ-ска

Ли-тва-ни-ја

Ле-то-ни-ја

Ру-му-ни-ја

Бу-гар-ска

Хр-ват-ска

Тур-ска

22,300

24,300

12,100

18,200
17,400
16,200
15,600
13,800
11,900
11,300
10,600
9,800
9,700
6,900

6,900

10,300

6,500

456.8

383.0

74.1

0.7

2.0

0.4

10.2

10.1

5.4
1.4
38.2
3.5
2.3
21.7
7.8
4.5
69.0

Из-вор: Еуро-стат (2005).

[1] Пред-ви-ђа-ња.

Еко-ном-ска струк-ту-ра но-вих чла-ни-ца и зе-ма-ља кан-ди-да-та по-ка-зу-је да су услу-ге пре-о-вла-ђу-ју-ћи еко-ном-ски сек-тор (**та бе ла 2**). Исти је слу-чај и са Евро-пом „пет-на-е-сто-ри-це". Ме-ђу-тим, по-сто-ји за-бри-ну-тост у по-гле-ду по-ље-при-вре-де. Уче-шће овог сек-то-ра у дру-штве-ном про-из-во-ду код но-вих чла-ни-ца и зе-ма-ља кан-ди-да-та је ве-ће не-го што је слу-чај у „ста-рој" ЕУ (15). У Бу-гар-ској, Ру-му-ни-ји и Тур-ској, он је ви-ше од пет пу-та ве-ћи, по-је-ди-нач-но, од про-се-ка ЕУ(25).

Та-бе-ла 2. Струк-ту-ра дру-штве-ног про-из-во-да у ЕУ и зе-мља-ма кан-ди-да-ти-ма у 2004. го-ди-ни (%).

Зе мља	**По љо при вре да**[1]	**Про из вод на**[2]	**Услу ге**
ЕУ(25)			
ЕУ(15)			

Ки-пар

Че-шка Ре-пу-бли-ка

Есто-ни-ја

Ма-ђар-ска

Ле-то-ни-ја

Ли-тва-ни-ја

Мал-та

Пољ-ска

Сло-вач-ка Ре-пу-бли-ка

Сло-ве-ни-ја

Ру-му-ни-ја

Бу-гар-ска

Хр-ват-ска

Тур-ска

1.9

1.8

3.9

2.5

4.0

2.9

3.9

5.6

2.2

2.6

3.6

2.3

11.7

10.0

8.2

11.7

19.6

19.4

11.0

29.2

19.3

22.1

15.3

23.2

20.9

21.7

24.5

26.8

28.4

22.3

23.4

24.7

78.5

78.8

85.1

68.3

76.7

75.0

80.8

71.2

76.9

75.7

71.9
70.9
59.9
67.7
68.4
63.6

Из-вор: Еуро-стат (2005).

[1] Пољопривреда, шу-мар-ство, лов и ри-бо-лов.

[2] Из-у-зи-ма-ју-ћи гра-ђе-ви-нар-ство.

Про-блем не-за-по-сле-но-сти у но-вим чла-ни-ца-ма и зе-мља-ма кан-ди-да-ти-ма је не-јед-на-ко рас-по-ре-ђен (**та□бе□ла 3**). Пољ-ска и Сло-вач-ка су има-ле сто-пе не-за-по-сле-но-сти ко-је су ви-ше не-го два пу-та ве-ће од про-се-ка ЕУ(15) из 2004. го-ди-не. Ре-ги-стро-ва-ни про-блем не-за-по-сле-но-сти у Тур-ској је на упо-ре-ди-вом ни-воу са ЕУ про-се-ком. Што се ти-че струк-ту-ре за-по-сле-ња по сек-то-ри-ма, ско-ро

пе-ти-на рад-не сна-ге у Пољ-ској је у по-ље-при-вре-ди (што је ви-ше од че-ти-ри пу-та из-над про-се-ка ЕУ „пет-на-е-сто-ри-це”). Тре-ћи-на це-ло-куп-не рад-не сна-ге у Тур-ској је за-по-сле-на у по-ље-при-вре-ди (ве-ћи-ном при-звод-ња по-лу-си-ро-ви-на). Ови за-по-сле-ни до-при-но-се дру-штве-ном про-из-во-ду са 12 од-сто. Ово је упо-ре-ди-во са број-ка-ма од 5 и 1,9 од-сто, по-је-ди-нач-но, у ЕУ(25). Ако по-ље-при-вред-на рад-на сна-га у Тур-ској ми-гри-ра у гра-до-ве или не-где дру-где у ЕУ(25), то мо-же по-ве-ћа-ти про-дук-тив-ност тур-ске по-ље-при-вре-де. Ме-ђу-тим, уко-ли-ко не-ма но-вих рад-них ме-ста у сек-то-ри-ма про-из-вод-ње и услу-га да ап-сор-бу-ју та-кав уплив, мо-гу се раз-ви-ти зна-чај-не со-ци-јал-не тен-зи-је.

Та-бе-ла 3. Сто-па не-за-по-сле-но-сти и удео по-ље-при-вре-де у це-ло-куп-ној за-по-сле-но-сти у ЕУ и при-сту-па-ју-ћим зе-мља-ма (2004.).

Земља	Стопа незапослености	Пољопривреда у целокупној запослености (%)

ЕУ(25)

ЕУ(15)

Ки-пар

Че-шка Ре-пу-бли-ка

Есто-ни-ја

Ма-ђар-ска

Ле-то-ни-ја

Ли-тва-ни-ја

Мал-та

Пољ-ска

Сло-вач-ка Ре-пу-бли-ка

Сло-ве-ни-ја

Бу-гар-ска

Ру-му-ни-ја

Хр-ват-ска

Тур-ска

9.0

8.0

5.0

8.3

9.2

5.9

9.8

10.8

7.3

18.8

18.0

6.0

11.9

7.1

18.7

10.3

5.0

3.7
5.1
4.4
4.9
5.2
13.0
16.2
2.0
17.6
5.0
9.6

10.6

32.6

16.5

33.0

Из-вор: UNECE (2005.); Еуро-стат (2005.).

Ре-ла-тив-но ак-тив-на по-ли-ти-ка тр-жи-шта ра-да (са од-ред-ба-ма оси-гу-ра-ња), што је ка-рак-те-ри-сти-ка еко-но-ми-ја зе-ма-ља чла-ни-ца Уни-је, мо-же на-шко-ди-ти но-вим чла-ни-ца-ма и зе-мља-ма кан-ди-да-ти-ма на кра-ћи рок. Ни-ко не до-во-ди у пи-та-ње со-ци-јал-не и дру-ге ко-ри-сне ка-рак-те-ри-сти-ке ви-со-ких стан-дар-да за-шти-те рад-не сна-ге, али ови стан-дар-ди су че-сто ску-пи да би се при-ме-ни-ли и одр-жа-ли. Ово мо-же по-ста-ти пре-пре-ка ства-ра-њу но-вих фир-ми, а та-ко-ђе и за-шти-ти по-сто-је-ћих по-сло-ва. Оп-шта кру-тост тр-жи-шта рад-не сна-ге ЕУ мо-же успо-ри-ти бол-не тран-зи-ци-је и про-це-се при-бли-жа-ва-ња у зе-мља-ма кан-ди-да-ти-ма.

РЕ-ГИ-О-НАЛ-НЕ РАЗ-ЛИ-ЧИ-ТО-СТИ

Раз-ли-ке у еко-ном-ском раз-во-ју из-ме-ђу ре-ги-о-на по-сто-је у сва-ком зе-мљи, али на ни-воу ЕУ оне се чи-не мно-го ве-ћим. Ма-ње раз-ви-је-ни ре-ги-о-ни у јед-ној зе-мљи мо-гу има-ти раз-ли-чи-те ка-рак-те-ри-сти-ке од ма-ње раз-ви-је-них ре-ги-о-на у дру-гим зе-мља-ма, укљу-чу-ју-ћи и ве-ли-ке ва-ри-ја-ци-је у при-хо-ду. На при-мер, за-стој у ју-жној Ита-ли-ји је ве-ћи не-го онај на ју-го-за-па-ду Фран-цу-ске. Ис-ток Тур-ске је мно-го ма-ње раз-ви-јен не-го за-пад-ни де-ло-ви зе-мље. **Та бе ла 4** пред-ста-вља, опа-да-ју-ћим ре-дом, дру-штве-ни про-из-вод
per capita
у ЕУ(25) и зе-мља-ма кан-ди-да-ти-ма по тр-жи-шним це-на-ма за пе-риод 2002-2004. Ово по-ре-ђе-ње ре-ла-тив-них раз-ли-ка из-ме-ђу зе-ма-ља мо-же зна-чај-но пре-це-ни-ти ствар-ну раз-ли-ку из-ме-ђу раз-ви-је-них и сла-бо раз-ви-је-них зе-ма-ља (или ре-ги-о-на). Раз-ли-ка из-ме-ђу Лук-сем-бур-га, нај-бо-га-ти-је зе-мље по овом по-ка-за-те-љу, и Тур-ске, је 16:1.

Та-бе-ла 4. Дру-штве-ни про-из-вод *per capita* по тре-нут-ним це-на-ма (€) у ЕУ и зе-мља-ма кан-ди-да-ти-ма у пе-ри-о-ду 2002-2004.

Зе мља
2002
2003
2004*

ЕУ(25)

ЕУ(15)

Но-ве чла-ни-це (10)

Лук-сем-бург

Дан-ска

Ир-ска

Швед-ска

Аустри-ја

Фин-ска

Хо-лан-ди-ја

Ве-ли-ка Бри-та-ни-ја

Бел-ги-ја

Не-мач-ка

Фран-цу-ска

Ита-ли-ја

Шпа-ни-ја

Ки-пар

Грч-ка

Сло-ве-ни-ја

Пор-ту-гал

Мал-та

Че-шка Ре-пу-бли-ка

Ма-ђар-ска

Есто-ни-ја

Сло-вач-ка Ре-пу-бли-ка

Пољ-ска

Ли-тва-ни-ја

Ле-то-ни-ја

Зе□мља кан□ди□дат

Ру-му-ни-ја

Бу-гар-ска

Хр-ват-ска

Тур-ска

21,200

24,100

6,000

51,100

34,100

32,600

28,800

27,400

27,000

27,600

28,000

25,300

25,500

24,900

21,100

17,200

15,500

12,900

11,800

12,400

10,800

7,700

6,800

5,500

4,800

5,300

4,300

4,200

2,200

2,100

5,500

2,800

21,400

24,400

6,000

53,200
34,900
33,800
29,800
27,900
27,500
28,000
26,600
26,000
25,800
25,300

22,600

18,200

15,900

13,900

12,300

12,500

10,700

7,900

7,200

5,900

5,400

4,900

4,700

4,200

2,300

2,300

5,700

3,000

22,300

25,400

6,400

56,100

36,000

36,000

31,000

28,700

28,600

28,500

28,400

27,100

26,400

26,300

23,400

19,300

16,900

14,900

13,000

12,800

11,100

8,500

8,100

6,500

6,100

5,100

5,100

4,700

2,600
2,500
6,200
3,400

Из-вор: Еуро-стат (2005).

* Пред-ви-ђа-ња

Ко-ри-сно сред-ство за са-вла-да-ва-ње де-ла про-бле-ма по-ве-за-ног са упо-ре-ђи-ва-њем дру-штве-ног про-из-во-да по тр-жи-шним це-на-ма из-ме-ђу зе-ма-ља мо-же се на-ћи у упо-тре-би тре-нут-ног стан-дар-да ку-пов-не мо-ћи. Овај ста-ти-стич-ки по-ка-за-тељ је ве-штач-ка вред-ност ко-ја от-кри-ва раз-ли-ке у на-ци-о-нал-ним ни-во-и-ма це-на ко-је ни-су ура-чу-на-те у сто-пу раз-ме-не. За-сно-ван је на ре-ла-тив-ним це-на-ма по-тро-шач-ке кор-пе репрезентативних ро-ба и услу-га упо-ре-ди-вих из-ме-ђу зе-ма-ља. Стан-дард ку-пов-не мо-ћи мно-го аде-кват-ни-је пред-ста-вља ства-ран ни-во ло-кал-ног бо-гат-ства, и че-сто да-је зна-чај-но раз-ли-чи-те ре-зул-та-те од оних да-тих у дру-штве-ном про-из-во-ду по гла-ви ста-нов-ни-ка, на-ро-чи-то то-ком пе-ри-о-да са про-мен-љи-во-сти-ма у сто-па-ма раз-ме-не. Стан-дард ку-пов-не мо-ћи ни-је усло-вљен (на кра-так рок) ко-ле-ба-њи-ма на тр-жи-шту раз-ме-не. Овај про-блем је не-стао у слу-ча-ју зе-ма-ља у евро-зо-ни. Зна-чај-не раз-ли-ке из-ме-ђу по-да-та-ка да-тих за дру-штве-ни про-из-вод *per capita* и

оних за стан-дард ку-пов-не мо-ћи при-пи-са-не су раз-ли-ка-ма у ни-во-и-ма це-на у зе-мља-ма чла-ни-ца-ма. Ако су це-не у сва-кој зе-мљи чла-ни-ци по-је-ди-нач-но ви-ше од про-се-ка ЕУ, та-да је дру-штве-ни про-из-вод
per capita
ви-ши у тре-нут-ним еври-ма не-го у слу-ча-ју стан-дар-да ку-пов-не мо-ћи. Обр-нут слу-чај је са зе-мља-ма чи-ји је дру-штве-ни про-из-вод
per capita
у тре-нут-ним еври-ма ис-под про-се-ка ЕУ. У овим зе-мља-ма, ин-декс стан-дар-да ку-пов-не мо-ћи да-је ви-шу вред-ност од дру-штве-ног про-из-во-да по тре-нут-ним це-на-ма.

Та-бе-ла 5. Дру-штве-ни про-из-вод *per capita* по стан-дар-ду ку-пов-не мо-ћи у ЕУ и зе-мља-ма кан-ди-да-ти-ма у пе-ри-о-ду 2002-2004.

Зе□ мља
2002
2003
2004*
ЕУ(25)

ЕУ(15)

Но-ве чла-ни-це (10)

Лук-сем-бург

Ир-ска

Дан-ска

Аустри-ја

Швед-ска

Ве-ли-ка Бри-та-ни-ја

Хо-лан-ди-ја

Бел-ги-ја

Фин-ска

Фран-цу-ска

Не-мач-ка

Ита-ли-ја

Шпа-ни-ја

Грч-ка

Ки-пар

Сло-ве-ни-ја

Пор-ту-гал

Мал-та

Че-шка Ре-пу-бли-ка

Ма-ђар-ска

Сло-вач-ка Ре-пу-бли-ка

Есто-ни-ја

Пољ-ска

Ли-тва-ни-ја

Ле-то-ни-ја

Зе□мља кан□ди□дат

Ру-му-ни-ја

Бу-гар-ска

Хр-ват-ска

Тур-ска

21,200

23,200

11,000

45,000

28,100

25,900

26,000

24,300

24,900

25,800

24,700

24,100

23,900

23,000

23,100

20,000

16,500

17,600

15,900

16,200

15,600

14,300

12,400

10,900

9,900

9,700

9,000

8,200

6,100

6,100

9,300

5,600

21,400

23,300

11,300

45,900

28,300

26,200

26,100

24,600

25,300

25,800

25,200

24,300

23,700

23,100

22,800

20,900

17,300

17,400

16,400

16,000

15,800

14,700

12,900

11,100

10,400

9,800

9,800

8,800

6,300
6,300
9,700
5,900
22,300
24,300
12,100
48,300
29,900
27,200

27,100

26,900

26,500

26,700

26,300

25,600

24,700

24,000

23,500

21,800

18,300

18,200

17,400

16,400

16,200

15,600

13,800

11,900

11,300

10,600

..

9,700

6,900

6,900

10,300

6,500

Из-вор: Еуро-стат (2005).

* Пред-ви-ђа-ња

Та бе ла 5 при-ка-зу-је по-дат-ке о раз-ли-ка-ма у дру-штве-ном про-из-во-ду *per capita* у ЕУ(25) и зе-мља-ма кан-ди-да-ти-ма за пе-риод 2002-2004. опа-да-ју-ћим ре-дом по стан-дар-ду ку-пов-не мо-ћи. Ова-ква вр-ста пред-ста-вља-ња зна-чај-но ме-ња сли-ку ре-ла-тив-ног бо-гат-ства зе-ма-ља у по-ре-ђе-њу са та-бе-лом 4. Пре-ма стан-дар-ду ку-пов-не мо-ћи, раз-ли-ка у про-сеч-ном ствар-ном дру-штве-ном про-из-во-ду из-ме-ђу нај-бо-га-ти-је зе-мље ЕУ, Лук-сем-бур-га, и Тур-ске, био је „са-мо" 7:1. Ова ме-ре-ња су ин-ди-ка-тор раз-ли-ка на ни-воу еко-ном-ског раз-во-ја, а дис-па-ри-те-ти у сто-па-ма не-за-по-сле-но-сти мо-гу би-ти ин-ди-ка-то-ри ре-ла-тив-но сла-бог ка-па-ци-те-та за при-ла-го-ђа-ва-ње мно-гим еко-ном-ским шо-ко-ви-ма. Раз-ли-ке из-ме-ђу две вред-но-сти та-ко-ђе има-ју ути-ца-ја на ре-ги-о-нал-ни про-блем по-што по-ка-зу-ју да су ло-кал-не про-из-вод-ње ис-под њи-хо-вих мо-гућ-но-сти. Од-нос из-ме-ђу про-сеч-ног дру-штве-ног про-из-во-да у ЕУ(25) и оног у Тур-ској ме-ре-ног по-мо-ћу стан-дар-да ку-пов-не мо-ћи је 3,4:1, што је мно-го ма-ње дра-ма-тич-но не-го раз-ли-ка при-ка-за-на у тре-нут-ним це-на-ма.

<

** Аутор је струч-њак Еко-ном-ске ко-ми-си-је УН за Евро-пу, UNECE, Же-не-ва*

(Август 2005)

(1) Еутаназија или подмлађивање Европе

(3) Важност реалистичног приступа

(4) Могућности и контроверзе

(5) Замке социјалног дампинга

(6) Нестанак ћупа са медом

(7) Чекаоница за излазак